

[https://doi.org/10.31891/2308-4081/2025-15\(1\)-13](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2025-15(1)-13)

Аспірант, **ВІТАЛІЙ ДЕМЧЕНКО**
Хмельницький національний університет
e-mail: demchenko1644@ukr.net
<https://orcid.org/0009-0008-7500-386X>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню та системному аналізу змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в контексті формування національної ідентичності учнів із урахуванням європейських цінностей. У центрі уваги дослідження – оновлення освітньо-професійних програм відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти, Концепції «Нова українська школа», сучасних соціокультурних викликів та культурної політики Європейського Союзу. Акцентовано на ролі вчителя початкової школи як ключового суб'єкта формування світоглядних орієнтацій учнів, здатного поєднувати виховання патріотизму з відкритістю до демократичних і гуманістичних європейських цінностей.

Обґрунтовано актуальність інтеграції змісту європейських програм, практик і цінностей у педагогічну освіту. Визначено основні напрями культурної політики ЄС в Україні (збереження культурної спадщини, інклюзивність, гендерна рівність, міжкультурний діалог, розвиток культурної екосистеми) та проаналізовано їх виховний потенціал у контексті професійної підготовки вчителя. Окреслено структуру професійних компетентностей педагога відповідно до нового Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024), акцентуючи на 12 компетентностях, що безпосередньо пов'язані з формуванням національної ідентичності. Надано деталізовані характеристики кожної з них із урахуванням компонентів: здатностей, знань, умінь, навичок, комунікації, відповідальності та автономності. Розглянуто можливості оновлення змісту дисциплін освітньо-професійних програм з урахуванням міждисциплінарного підходу, поєднання патріотичного та інтеркультурного змісту, упровадження інклюзивних і цифрових технологій. Представлено приклади тематичних блоків для таких дисциплін, як «Педагогіка», «Теорія та методика виховання», «Основи інклюзивної освіти» та методики навчання освітніх галузей.

Ключові слова: національна ідентичність, європейські цінності, початкова освіта, педагогічна освіта, вчитель початкової школи, молодші школярі, професійна підготовка, освітні компетентності, культурна політика ЄС, Нова українська школа.

TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' NATIONAL IDENTITY IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

ABSTRACT

The article is devoted to the theoretical substantiation and systematic analysis of the content of professional training of future primary school teachers in the context of developing the national identity of students with regard to European values. The focus of the study is on updating educational and professional programs in accordance with the

requirements of the State Standard of Primary Education, the New Ukrainian School Concept, modern socio-cultural challenges and the cultural policy of the European Union. The author emphasizes the role of the primary school teacher as a key subject in the formation of students' worldview orientations, capable of combining patriotism education with openness to democratic and humanistic European values.

The relevance of integrating the content of European programs, practices and values into teacher education is substantiated. The main directions of the EU cultural policy in Ukraine (preservation of cultural heritage, inclusiveness, gender equality, intercultural communication, development of the cultural ecosystem) are identified and their educational potential in the context of teacher training is analyzed. The structure of the professional competencies of a teacher in accordance with the new Professional Standard "Teacher of a General Secondary Education Institution" (2024) is outlined, focusing on 12 competencies that are directly related to the development of national identity. The detailed characteristics of each of them are provided, taking into account the following components: abilities, knowledge, skills, communication, responsibility and autonomy.

The article considers the possibilities of updating the content of disciplines of educational and professional programs, taking into account an interdisciplinary approach, combining patriotic and intercultural content, and introducing inclusive and digital technologies. Examples of thematic blocks for such disciplines as Pedagogy, Theory and Methods of Education, Fundamentals of Inclusive Education, and Methods of Teaching Educational Fields are presented.

Keywords: *national identity, European values, primary education, teacher education, primary school teacher, primary school students, professional training, educational competencies, EU cultural policy, New Ukrainian School.*

ВСТУП

У сучасну епоху глобалізації та інтеграції особливого значення набуває питання гармонізації національної ідентичності з європейськими цінностями в освітньому просторі. Початкова школа як перший інституціоналізований етап соціалізації відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки саме на цій стадії формується світогляд дитини, її ціннісні орієнтири та почуття приналежності до певної культурно-історичної спільноти.

Інтеграційні процеси в межах Європейського Союзу передбачають не лише економічну чи політичну конвергенцію, а й створення єдиного освітнього простору, заснованого на спільних принципах: демократії, верховенства прав і свобод людини, соціальної інклюзії, відкритості до міжкультурного діалогу. Така інтеграція не означає уніфікації чи асиміляції національних культур. Навпаки, ключовим завданням є побудова освітньої політики, яка поєднує європейські цінності з глибокою повагою до національної специфіки. Це положення знаходить своє відображення у низці міжнародних документів, зокрема в Римському комюніке (2020), який акцентує на необхідності збалансованого підходу до виховання європейської свідомості; Цілях сталого розвитку (2015), зокрема, в четвертій цілі, де йдеться про забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх з урахуванням культурного різноманіття; стратегіях Ради Європи та Європейської Комісії, спрямованих на розвиток міжкультурної компетентності в умовах глобалізованого світу.

На суспільному рівні в сучасних геополітичних реаліях, коли Україна переживає військові, інформаційні та гібридні загрози, проблема формування національної ідентичності у підростаючого покоління набуває стратегічного значення. Актуальність цієї проблеми посилюється завданнями, визначеними в державних освітніх документах, серед яких Закон України «Про освіту» (2017), «Концепція Нової української школи» (2016), «Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України» (2022), «Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року» (2023). Ці документи окреслюють пріоритети формування громадянської компетентності та патріотичних якостей у школярів і звертають увагу педагогів на необхідність інтеграції національного виховання в освітній процес, адже «існування та процвітання України неможливе без загального усвідомлення громадянами своєї національної та громадянської ідентичності. Відчуття такої належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, історичною пам'яттю, суспільно-державними (національними) цінностями, зокрема українською мовою і народними традиціями, безпосередньо позначається на житті кожної людини» (Кабінет міністрів України, 2023).

Є підстави вважати, що формування національної ідентичності в умовах сучасних викликів є складним завданням, що поєднує педагогіку, політику та соціальну інженерію. Від успішного рішення залежить не тільки майбутнє української державності, а й здатність суспільства зберегти культурну автономію в глобалізованому світі. Особливої уваги потребує професійна підготовка вчителів початкової школи з огляду на євроінтеграційний курс держави, що потребує оновлення змісту та формування освітнього процесу у вищих педагогічних закладах освіти. Таким чином, проблема є складною, багатогранною і потребує системного наукового аналізу та практичного вирішення.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та системному аналізі змісту професійної підготовки майбутніх педагогів початкової школи, спрямованої на формування національної ідентичності учнів у контексті євроінтеграційних процесів.

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологія дослідження включає системний, культурологічний, аксіологічний, компетентнісний підходи; принципи гуманізму, педагогічної цілісності, діалогізму культур. Для всебічного опрацювання порушеного питання використано такі методи: аналіз нормативно-законодавчих документів ЄС та України; порівняльний аналіз педагогічного досвіду інших країн; контент-аналіз навчальних програм та професійних стандартів; узагальнення результатів наукових досліджень.

Особливу увагу у рамках нашого дослідження приділено працям таких вчених, як: І. Бех, К. Журба, Н. Калита, Л. Канишевська, М. Пантюк та ін., в яких розкриваються концептуальні основи та особливості національного виховання та формування в учнів основної школи національно-культурної та громадянської ідентичності в контексті сучасних полікультурних впливів; сучасних дослідників євроінтеграційних процесів у педагогічній науці – О. Звездової, Я. Лавонен (J. Lavonen), О. Ярової та ін.; таких науковців, як О. Синьчук, Н. Силенко, Т. Сорочинська, предметом наукового пошуку яких є професійна підготовка вчителів до формування національної ідентичності та розвитку патріотичних якостей у дітей та молоді.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах інтенсивних змін у сучасному соціокультурному середовищі особливої актуальності набуває питання виховання патріотичних почуттів і національної самосвідомості в школярів. Йдеться про необхідність гармонійного поєднання національних цінностей із загальнолюдськими орієнтирами, що поділяються в європейському просторі. На думку І. Беха, К. Журби, Л. Канішевської, Н. Силенко та ін., національна ідентичність розглядається як інтегральне особистісне утворення, що формується у процесі взаємодії з культурою, історичною пам'яттю, мовним середовищем та громадянською свідомістю (Бех та ін., 2024; Силенко, 2023; Журба та ін., 2024). У цьому контексті одним із ключових завдань педагогіки є організація цілісного освітнього процесу, спрямованого на інтеграцію національних цінностей у світогляд особистості дитини, що визначається глибоким і систематичним залученням учнів до освоєння історико-культурної спадщини, традицій і символів українського народу. Не менш важливим фактором є формування свідомої громадянської позиції щодо необхідності збереження цілісності та суверенітету України в контексті глобалізаційних викликів сучасності.

Ці аспекти є особливо важливими в початковій освіті, яка є фундаментом становлення світогляду особистості молодшого школяра. У зв'язку з цим підготовка майбутнього вчителя початкових класів до міжкультурного діалогу та органічного поєднання загальноєвропейських цінностей, таких як демократія, повага до прав людини та толерантність, зі збереженням і зміцнення національної ідентичності визначається як пріоритетне завдання сучасної педагогічної науки і практики. Професійна компетентність сучасного педагога передбачає не лише глибоке розуміння історико-культурного контексту України, але й сформовану здатність до імплементації ціннісно-орієнтованого змісту в освітній процес, що сприятиме утвердженню патріотичних переконань учнів та їхньої відкритості до полікультурного світу (Каліта & Пантюк, 2021; Сорочинська & Синчук, 2024). Тому стратегічно важливим є врахування ключових напрямів культурної політики Європейського Союзу в Україні, які окреслюють вектори міжнародного співробітництва та формують аксіологічне підґрунтя педагогічної діяльності, спрямованої на гармонізацію національного та європейського компонентів у системі початкової освіти.

Європейські стандарти педагогічної освіти, зокрема для початкової ланки, наголошують на розвитку інтегрованих компетентностей, які поєднують предметні знання, практичні навички та ціннісні орієнтації. Згідно з провідними європейськими рамковими документами, такими як Європейська рамка кваліфікацій (ЄРК) та Рекомендації Європейського Парламенту та Ради щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя, роль вчителя змінюється з простого транслятора знань на роль наставника та фасилітатора особистісного розвитку учнів, здатного виховувати активну громадянську позицію та національну свідомість (European Parliament and Council, 2006; European Commission, 2008).

Ціннісним ядром європейської цивілізаційної моделі виступають фундаментальні права і свободи людини, непорушні принципи демократії, соціальної справедливості та верховенства права (Звездова, 2020). Їх ефективна імплементація в освітній простір можлива за умови системної інтеграції відповідних культурно-освітніх ініціатив у шкільну практику, що досягається насамперед завдяки якісній професійній підготовці та безперервному підвищенню кваліфікації вчителів, які є ключовими агентами ціннісних трансформацій. Саме тому орієнтація на стратегічні

вектори культурної політики Європейського Союзу надає вчителям конкретні інструменти та орієнтири для реалізації цієї місії. Так, першим пріоритетним напрямом культурної політики ЄС є збереження культурної спадщини, що передбачає популяризацію європейських традицій, усвідомлення історичної приналежності та культурних взаємозв'язків. Для вчителя це означає необхідність залучення учнів до проєктів, присвячених вивченню історико-культурної спадщини (як національної, так і європейської), а також інтеграцію відповідних європейських прикладів у зміст навчальних дисциплін. Організація та проведення тематичних заходів, таких як етнокультурні фестивалі, історичні вікторини, віртуальні екскурсії європейськими музеями та інші культурно-освітні ініціативи, не лише збагачують пізнавальний досвід дітей, але й виховує повагу до спільних цінностей та почуття приналежності до європейського культурного простору.

Другий пріоритетний напрям культурної політики ЄС – формування соціальної згуртованості та культури порозуміння. Він ґрунтується на принципах інклюзії, що вимагає від вчителів належної підготовки та компетентності для забезпечення рівного доступу до освітнього та культурного середовища всіх дітей, незалежно від їхніх соціальних, психофізичних чи інтелектуальних особливостей. Організація спільної участі в культурних заходах і проєктах є дієвим інструментом виховання толерантності, емпатії, взаєморозуміння та формування свідомої громадянської відповідальності у підростаючого покоління.

Третій напрям фокусується на розвитку культурних та креативних індустрій (культурної екосистеми) і передбачає активну підтримку мистецьких ініціатив та творчого самовираження. Впровадження в освітній процес таких інтерактивних та мистецько-орієнтованих форматів, як кіноаналіз, інтерактивне кіно та VR/AR, театральні імерсивні постановки та перформанс, цифрові мистецькі та міжнародні колаборативні проєкти з європейським контекстом є перспективним напрямом, що відповідає сучасним тенденціям педагогіки та психології навчання, сприяє розширенню естетичного світогляду школярів, розвитку критичного мислення та надає досвід безпосереднього сприйняття й інтерпретації європейських культурних кодів. Вчитель, таким чином, виступає не лише транслятором знань, але й активним суб'єктом культурної взаємодії, здатним збагачувати цінності та смисли освітнього процесу.

Четвертий напрям – сприяння гендерній рівності, що набуває особливого значення в контексті модернізації української освіти. Сучасний педагог повинен володіти методологією та технологіями педагогічної взаємодії, що ґрунтуються на принципах гендерної чутливості, забезпечують рівні можливості для всіх учнів та категорично унеможливають будь-які форми дискримінації. Системне впровадження відповідних освітніх програм, організація тематичних дискусій та надання консультативної підтримки учасникам навчально-виховного процесу дозволяють сформувати у дітей та молоді стійкі уявлення про права людини, соціальну справедливість та відповідальну громадянську поведінку.

П'ятий ключовий напрям позначає розвиток міжкультурного діалогу. Він є невід'ємною частиною культурної політики ЄС і передбачає не стільки пасивне засвоєння європейських цінностей, скільки активну, предметну міжкультурну взаємодію. Залучення дітей та вчителів до програм академічної мобільності, міжнародних освітніх проєктів, культурних обмінів та спільних ініціатив сприяє формуванню відкритості до культурного розмаїття, готовності до ефективної міжкультурної комунікації та розвитку навичок пошуку спільних рішень глобальних викликів сучасності.

Таким чином, зазначені напрями культурної політики Європейського Союзу в Україні не лише становлять значний освітньо-педагогічний потенціал, а й слугують важливими ціннісними орієнтирами для модернізації змісту і методів підготовки вчителів, особливо початкової ланки. Необхідність системної професійної підготовки вчителів до роботи в контексті європейських культурно-освітніх практик є очевидною, оскільки це створить умови для формування в учнів національної свідомості, органічно поєднаної з принципами відкритості, толерантності та глибокої поваги до власної та європейської культурної спадщини. Саме у цьому контексті особливої актуальності набувають дослідження, присвячені підготовці педагогів до роботи в європейському освітньому просторі. Так, науковець М. Шратц (M. Schratz) у своїй праці «Європейський вчитель: транснаціональні перспективи» звертає увагу на концепцію підготовки «європейського вчителя», який покликаний формувати в учнів європейську ідентичність через поєднання національних традицій із транснаціональною свідомістю через критичне розуміння європейських цінностей (демократія, права людини) та інтеграцію «європейських студій» у навчальні програми. Також автор акцентує увагу на мобільності майбутніх вчителів і підготовки до міжкультурного діалогу як інструменту подолання стереотипів (Schratz, 2014).

Вивченню проблеми глобального громадянства в педагогічній підготовці присвячена праця Л. Гуо «Підготовка вчителів до навчання глобальної громадянськості XXI століття». Дослідник наголошує на необхідності формування готовності вчителя до соціальної взаємодії в умовах полікультурного середовища. Він пропонує вдосконалити зміст професійної підготовки педагогів та навчання учнів, спираючись на міждисциплінарний підхід до інтеграції глобальних тем, таких як екологія та права людини, в освітні компоненти та шкільні предмети. Крім того, автор радить розширити методичну підготовку за рахунок трансформативних практико-методичних конструктів, таких як рольові ігри та дослідницькі проекти, які стимулюють соціальну активність як майбутніх учителів, так і учнів, а також формувати в них навички критичної рефлексії, що сприяє деконструкції стереотипів і розвитку емпатії (Guo, 2019).

У «Посібнику для вчителів початкової школи» (UNESCO & UNODC, 2019) виокремлено три основних компоненти громадянської компетентності здобувачів педагогічної освіти: когнітивний (знання про закони, права, ризики); соціо-емоційний (повага до різноманіття); поведінковий (вміння активно брати участь у соціальних змінах у житті суспільства).

Як один із напрямів формування ціннісного світогляду американських студентів науковець І. Савицька називає виховання патріотизму у студентів соціономічних професій університетах США. Авторка наголошує на вихованні патріотизму та важливості життєвих цінностей як основи для формування життєвих стратегій майбутніх фахівців. Серед принципів виділено довіру, турботу, безпеку, повагу до природи, мотивацію, когнітивний розвиток, самореалізацію та творчість. Дослідниця підкреслює значення прийняття цінностей освітнього середовища та сприяння етнічній, соціальній і культурній різноманітності для формування толерантності. Освітній процес базується на інноваційних підходах (інтерактивні платформи, відеоігри, віртуальні лабораторії), що сприяють не лише засвоєнню знань, а й формуванню ціннісного світогляду студентів (Савицька, 2024).

Розгляд європейських практик навчання учнів початкової школи Англії, Шотландії, Швеції, Німеччині, Нідерландах, Іспанії, Австрії, Угорщині та інших

країнах, здійснений дослідницею О. Яровою, підкреслює необхідність зберігати локальну та національну специфіку і традиції, водночас адекватно реагуючи на глобальні соціально-економічні процеси. Зростаючий акцент на рівності, демократії та основних правах людини в освітній сфері відображається в освітніх цілях, які передбачають всебічний розвиток особистості з одного боку і зміцнення національної держави з іншого. Авторка акцентує увагу на розвитку рефлексивно-дослідницьких умінь майбутніх педагогів, що дасть змогу адаптувати освітній процес до потреб учнів та поєднати цілі для розвитку дитини (child-centered aims) з цілями розвитку суспільства (society-centered aims), особливо у формуванні їхньої національної ідентичності, з урахуванням викликів глобалізації та євроінтеграції (Ярова, 2018).

Узагальнюючи результати аналізу, слід зазначити, що сучасні тенденції у педагогічній підготовці майбутніх учителів початкової школи спрямовані не лише на формування ґрунтовних предметних знань і методичних компетентностей, а й на розвиток громадянської свідомості, здатності до міжкультурної комунікації, прийняття загальнолюдських цінностей та готовності працювати в умовах полікультурного й глобалізованого суспільства. Особливої ваги набуває інтеграція національного освітнього контексту з європейськими та світовими освітніми тенденціями, що забезпечує формування у майбутніх педагогів відкритості до інновацій, толерантності та гнучкості мислення.

В Україні такі підходи відображені в Концепції Нової української школи, яка наголошує на важливості підготовки вчителів до виховання свідомих громадян, здатних гармонійно поєднувати національну гордість з відкритістю до європейських і світових цінностей (Кабінет міністрів України, 2016)

З метою визначення рівня інтеграції формування національної ідентичності та впровадження європейських цінностей у систему підготовки майбутніх учителів початкової школи було проведено контент-аналіз низки навчальних програм вищих педагогічних закладів освіти України, а також відповідних професійних стандартів. Предметом аналізу стали програми дисциплін, пов'язаних з педагогічною, психологічною та методичною підготовкою майбутніх учителів початкової школи, а також професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024), затверджений Міністерством освіти і науки України (Міністерство освіти і науки України, 2024).

Контент-аналіз показав, що сучасні навчальні програми частково охоплюють аспекти формування національної ідентичності, але їх зміст потребує системного вдосконалення. Зокрема, у програмах дисциплін «Історія України та національної культури», «Педагогіка», «Теорія і методика виховання», «Основи інклюзивної освіти» та методики навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти, є теми з національно-патріотичного, громадянського виховання, історії та культури України, соціальної інтеграції та інклюзії. Однак ці теми часто подаються узагальнено або фрагментарно, без чіткого акценту на поєднанні національних та європейських цінностей, що є важливим у контексті євроінтеграційних процесів. Приклади наведено в таблиці 1.

З огляду на наявну тематику освітніх компонентів, наведених у таблиці, є підстави вважати, що зміст курсів потребує подальшого розширення та конкретизації. Зокрема, необхідно доповнити програми темами, що враховують сучасні виклики щодо формування національної ідентичності учнів, посилення національно-патріотичного виховання та застосування інтегративних підходів з урахуванням європейського контексту та сучасних освітніх тенденцій.

Таблиця 1

**Аналіз тематичного змісту програм освітніх компонентів підготовки
майбутніх вчителів початкової школи
щодо формування національної ідентичності учнів**

Тема	Зміст
ОК «Історія України та національної культури» (https://surl.li/mykurs ; https://salo.li/10bcCe8)	
«Основні етапи становлення української державності»	Давня, нова, новітня та сучасна історія України, сучасна незалежність
«Традиційна українська культура»	Аналіз народних традицій, свят, мистецтва (вишивка, писанкарство, народна пісня)
«Українська національна ідея»	Визначення основних етапів становлення української національної ідеї для побудови сильної, могутньої держави
ОК «Педагогіка», ОК «Теорія і методика виховання» (https://salo.li/305b344 https://salo.li/fd84152)	
«Духовний розвиток особистості. Моральне та естетичне виховання»	Єдність загальнолюдських і національних цінностей у моральному вихованні, народна мораль, дотримання традицій, звичаїв тощо, естетичне виховання на народних традиціях, національному мистецтві, музиці, фольклорі
«Виховання громадянської культури школяра»	Виховання ціннісного ставлення до держави. Національна самосвідомість. Національно-патріотичне виховання учнів в школі.
ОК «Основи інклюзивної освіти» (https://salo.li/7E5d452)	
«Інклюзивна освіта в сучасній українській школі: сутність, головні завдання і принципи»	Головні завдання та принципи розвитку інклюзивної освіти як «освіти для всіх»
«Світовий досвід включення дітей з ООП в освітній процес школи»	Шляхи підвищення ефективності соціалізації людей з особливими потребами на сучасному етапі
Методики навчання освітніх галузей початкової освіти (https://surl.li/eceefg)	
Мовно-літературна: «Дитяча література рідного краю як джерело літературної спадщини для молодших школярів»	Методика роботи з загадками, прислів'ями, лічилками, скоромовками та особливості опрацювання казок, легенд, міфів. Значення дитячої літератури рідного краю для формування національної свідомості учнів.
Технологічна галузь: «Особливості конструювання виробів з різних матеріалів»	Технології виготовлення ляльки-мотанки. Художні відмінності народної вишивки різних етнографічних регіонів України тощо
Фізкультурна галузь: «Ігри. Класифікація рухливих ігор»	Методика навчання рухливих ігор. Ігри для активного відпочинку
Мистецька галузь: «Художньо-творча практична діяльність у початковій школі»	Проведення мистецьких заходів (концертів, виставок, народних свят, конкурсів, інсценізацій, флеш-мобів тощо).

У контексті забезпечення відповідності розвитку загальної середньої освіти в Україні викликам часу велика увага приділяється новому професійному стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024), затверджену наказом Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225, який слугує основою для оновлення освітніх програм, розроблення навчальних планів та освітніх компонентів, спрямованих на професійну підготовку педагогічних кадрів (Міністерство освіти і науки України, 2024). Цей документ чітко визначає мету професійної діяльності вчителя початкової школи, яка полягає в організації навчання і виховання учнів через формування ключових компетентностей та світоглядних орієнтацій на основі загальнолюдських і національних цінностей. Крім того, стандарт наголошує на необхідності розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, які є основою для подальшої самореалізації дитини та її успішного включення в освітній простір протягом життя. Це завдання є особливо важливим у контексті розвитку національної ідентичності в умовах інтеграції до європейського культурного та освітнього простору, адже саме вчитель початкової школи закладає основи патріотизму, формує громадянську свідомість та сприяє відкритості до демократичних і гуманістичних цінностей, зокрема толерантності, рівності та поваги до прав людини.

Професійний стандарт структурує діяльність вчителя навколо п'яти ключових функцій, реалізація яких забезпечується відповідними компетентностями. До цих функцій належать: навчання здобувачів освіти предметів або інтегрованих курсів; партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу (учнями, батьками, колегами); участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища; провадження освітнього процесу – включно з його плануванням, реалізацією та оцінюванням; безперервний професійний розвиток педагога, що забезпечує його адаптацію до нових викликів і змін у суспільстві (Міністерство освіти і науки України, 2024).

Ці функції є взаємопов'язаними і мають безпосереднє значення для реалізації завдань формування національної ідентичності учнів початкової школи. Зокрема, викладання інтегрованих курсів відкриває широкі можливості для включення до змісту освіти питань, пов'язаних з українською культурною спадщиною, історією та мовою, що сприяє розвитку в учнів почуття приналежності до нації (ідентифікації з нацією). Партнерство розширює сферу виховного впливу, залучаючи сім'ї та громади до виховання патріотичних почуттів. Створення безпечного освітнього середовища є необхідною умовою розвитку громадянської позиції та активної участі дітей у суспільному житті. Здійснення освітнього процесу на основі системного та цілеспрямованого підходу уможливило системне формування національно-культурних цінностей, а безперервний професійний розвиток педагогів забезпечує їхню здатність відповідати сучасним освітнім і соціальним потребам, особливо з інтеграцією національної ідентичності з європейськими орієнтирами.

Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024) окреслює не лише рамки професійної діяльності вчителя, а й стратегічні напрями його розвитку як суб'єкта формування національно свідомої, культурно вкоріненої і водночас європейсько орієнтованої особистості учня початкової школи. Одним із ключових механізмів досягнення цієї мети є система професійних компетентностей, оволодіння якими забезпечує готовність вчителя до виконання певних трудових функцій.

У Стандарті чітко окреслено компетентності, необхідні майбутньому вчителю початкової школи: мовно-комунікативна; предметна; методична; інформаційно-цифрова; психологічна; емоційно-етична; педагогічного партнерства; інклюзивна;

здоров'язбережувальна; прогностична; організаційна; оцінювально-аналітична; уміння вчитися впродовж життя. Кожна з цих компетентностей відіграє важливу роль у розвитку педагогічної майстерності та є основою для виконання завдань освіти, орієнтованої на демократичні та гуманістичні цінності.

У зв'язку з цим доцільно розглядати зміст професійних компетентностей у розширеному форматі, який враховує такі ключові компоненти, як здібності, знання, уміння, навички, комунікація, взаємодія, а також автономність і відповідальність професійного мислення. Такий підхід дозволяє реалізувати весь потенціал кожної компетентності у досягненні освітніх цілей, зокрема у формуванні національної ідентичності учнів початкової школи та забезпеченні їхньої готовності до свідомої участі в демократичному суспільстві.

1. *Мовно-комунікативна компетентність* передбачає здатність учителя забезпечувати навчання державної мови як основи формування національної ідентичності, інтегрувати культурні елементи в освітній процес та сприяти розвитку багатомовності. Вчителі мають бути обізнані з мовними нормами та принципами міжкультурної комунікації. Вони також повинні розуміти особливості мовленнєвого середовища та вміти адаптувати стиль спілкування до віку та індивідуальних особливостей учнів. Важливими навичками є вміння вести діалог, аналізувати тексти національно-патріотичного змісту, ефективно взаємодіяти з учнями, батьками та колегами. У своїй комунікативній діяльності вчителі мають просувати українську мову в контексті європейських лінгвістичних практик. Педагоги несуть відповідальність за збереження єдності мовленнєвої культури та свідомий вибір методів і засобів вираження, які сприяють формуванню національної свідомості та поваги до мовної різноманітності.

2. *Предметно-методична компетентність* передбачає готовність учителя інтегрувати національний та європейський контексти у зміст освіти, щоб розвивати національну свідомість учнів та заохочувати їх до сприйняття загальнолюдських цінностей. Вчителі мають бути обізнані з навчальною програмою, інтегрованими методами навчання, основами української культури та європейськими цінностями. Вони повинні мати вміння планувати творчі уроки, добирати змістовні матеріали, розробляти дидактичні засоби національного спрямування, реалізовувати проекти та використовувати інтерактивні методи для засвоєння дітьми норм, цінностей та знань, пов'язаних з їхньою національною приналежністю тощо. Спілкування з учнями передбачає пояснення важливості національних та європейських цінностей. Вчителі відповідальні за якість освітніх послуг та демонструють автономію, самостійно обираючи методичні підходи, що відповідають освітнім цілям.

3. Метою *інформаційно-цифрової компетентності* є розвиток культурної самобутності та демократичних ідеалів через раціональне використання цифрових технологій через ефективне використання цифрових ресурсів. Учитель має володіти знаннями про сучасні цифрові інструменти, зокрема європейські освітні платформи, розуміти принципи інформаційної безпеки та критичного оцінювання. Створення якісного цифрового контенту з національним фокусом, використання інтерактивних технологій та обговорення цифрового матеріалу з учнями є важливими аспектами цієї компетентності. Інтерактивне спілкування має заохочувати до осмисленого споживання цифрового матеріалу та виховувати патріотизм. Відповідальність учителя полягає у забезпеченні достовірності поданої інформації, автономія – у вільному виборі цифрових засобів навчання.

4. *Психологічна компетентність* передбачає вміння вчителя створювати емоційно комфортне середовище для обговорення тем, пов'язаних з культивуванням засвоєння демократичних ідеалів та принципів єдності, суспільної солідарності та загальноєвропейських орієнтирів, культурної приналежності та цінностей відкритого суспільства. Вчителі повинні розуміти основи дитячої психології та знати, як надавати емоційну підтримку і зберігати психологічне здоров'я учнів. Важливими навичками є адаптація педагогічних підходів до психоемоційних особливостей дітей, розпізнавання емоційних потреб та організація безпечного освітнього простору. Комунікативний компонент передбачає емпатію з учнями під час обговорення культурної спадщини. Відповідальність учителя передбачає забезпечення психологічного благополуччя в освітньому середовищі та здатність обирати відповідні підходи до емоційної підтримки залежно від ситуації.

5. *Емоційно-етична компетентність* проявляється у здатності вчителя розпізнавати та регулювати власні емоції, моделювати етичну поведінку, заохочувати повагу до культурної спадщини та демократичних традицій, розвивати в учнів критичне мислення та толерантність у полікультурному просторі. Вчителі повинні мати базові уявлення про емоційний інтелект, моральні норми і принципи взаємоповаги, справедливості та взаєморозуміння. Створення атмосфери довіри, ведення емпатійного діалогу, вирішення конфліктів та підтримання позитивної емоційної атмосфери сприяє ефективному засвоєнню національно-патріотичних ідеалів, пробудженню почуття національної приналежності. Комунікація має ґрунтуватися на позитивних прикладах відповідального ставлення до суспільних цінностей і міжкультурного діалогу. Відповідальність проявляється через дотримання етичних норм, а автономія – через уміння обирати відповідні методи емоційної взаємодії з учнями.

6. *Компетентність педагогічного партнерства* спрямована на побудову ефективної співпраці з батьками, колегами, громадою в контексті виховання патріотичних почуттів і національної гідності. Педагоги повинні розуміти принципи партнерства, знати, як залучати різних учасників освітнього процесу, володіти методами ефективної взаємодії. Ключовими у цій сфері є вміння налагоджувати співпрацю, координувати спільні освітні ініціативи, адаптувати освітній контент до потреб конкретної громади. Комунікаційна діяльність передбачає відкритий діалог з батьками та представниками громади щодо осмислення національної приналежності та утвердження національної ідентичності. Відповідальність означає досягнення спільних виховних цілей. Автономія вчителя дає можливість вільно обирати форми та канали взаємодії відповідно до контексту.

7. *Інклюзивна компетентність* передбачає здатність вчителя створювати умови для рівної участі всіх учнів у процесі соціалізації в національному контексті та сприяти засвоєнню базових постулатів європейського соціокультурного простору. Педагоги повинні володіти знаннями про принципи інклюзивної освіти, особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами та способи адаптації навчальних матеріалів з національним змістом. Вони також повинні вміти організовувати інклюзивні заходи, підтримувати мотивацію та заохочувати повагу до різноманітності серед учнів, щоб забезпечити доступність освітнього процесу. Комунікація має бути чутливою до потреб кожного учасника освітнього процесу у контексті культурної самобутності. Відповідальність має гарантувати рівні можливості для всіх та створення атмосфери взаємної поваги з урахуванням норм європейського співробітництва. Автономія вчителя підтримується свободою у виборі відповідних стратегій інклюзивної освіти.

8. *Здоров'язберезувальна компетентність* позначає здатність педагога створювати безпечне фізичне, психологічне та інформаційне середовище, спрямоване на опанування учнями ціннісною системою нації та орієнтирами, що поділяються у європейському просторі. Вчителі мають бути обізнані з основами здоров'я, методами профілактики ризиків та принципами здорового способу життя, в тому числі з традиційними українськими звичаями. Вміння виявляти стресогенні фактори, організувати профілактичні заходи та підтримувати взаєморозуміння з учасниками освітнього процесу забезпечує гармонійний розвиток учнів. Спілкування та взаємодія мають сприяти побудові довіри та надавати підтримку усім учасникам освітнього середовища. Вчителі несуть відповідальність за фізичний та психологічний комфорт своїх учнів. Надана їм автономія у виборі форм і методів навчання дозволяє ефективно адаптувати освітній процес до наявних умов і сприяти збереженню здоров'я дітей.

9. *Прогностична компетентність* відображає здатність вчителя прогнозувати результати освітнього процесу в контексті формування національної ідентичності. Прогностична компетентність вчителя виявляється у його здатності прогнозувати результати освітнього процесу. Таке прогнозування є наслідком усвідомлення соціальних, культурних, історичних та філософських взаємозв'язків між національними та європейськими цінностями. Педагоги повинні володіти методами педагогічного аналізу та прогнозування, розуміти тенденції освітньої політики та соціокультурного розвитку. Вміння розробляти освітні стратегії на основі зібраних даних та досвіду уможливує цілеспрямований виховний вплив. Комунікативний компонент проявляється у спільному з колегами плануванні та обговоренні з батьками освітніх перспектив. Вчителі несуть відповідальність за досягнення прогнозованих освітніх результатів та вибір способів реалізації освітніх завдань.

10. *Організаційна компетентність* передбачає вміння вчителя структурувати освітню діяльність, спрямовану на розвиток національної свідомості учнів, єдності та самобутності з урахуванням загальноєвропейських принципів демократії, верховенства права та людської гідності. Вчителі мають бути обізнані з принципами тайм-менеджменту та методами планування і проведення культурно-освітніх заходів, які пропагують національні та європейські культурні надбання, моральні стандарти, ідеали. Організація свят, фестивалів та екскурсій, які інтегрують українську історію та культуру, забезпечує зміст освіти. Спілкування з учнями, батьками та колегами сприяє залученню до спільної діяльності. Відповідальність проявляється у досягненні результативності діяльності, автономія – у здатності обирати форми діяльності, що відповідають освітнім цілям.

11. *Оцінювально-аналітична компетентність* має на меті забезпечити об'єктивну оцінку сформованості в учнів національно-патріотичних установок, готовності до взаємодії з Європою. Вчителі мають бути обізнані з методами оцінювання освітніх результатів, принципами аналізу освітнього впливу та формувального оцінювання. Ключові навички включають розробку критеріїв оцінювання, аналітичну підтримку освітніх процесів та забезпечення зворотного зв'язку. Комунікація здійснюється через відкритий діалог з учнями та батьками щодо досягнень учнів та ціннісних орієнтацій. Вчителі зобов'язані забезпечувати неупередженість оцінювання та самостійно визначати підходи й інструменти для перевірки результатів.

12. *Навчання впродовж життя* – це інтегральна компетентність, яка охоплює здатність вчителя до безперервного професійного розвитку, спрямованого на

вдосконалення своїх знань і практик у галузі національної та європейської освіти. Вчителі мають бути обізнані з сучасними освітніми тенденціями та джерелами професійного зростання, а також з академічними, грантовими та міжкультурними програмами. Здатність аналізувати власну діяльність, обмінюватися досвідом з колегами та оновлювати педагогічні практики забезпечує динамічність професійного розвитку. Комунікація вчителя ґрунтується на активній участі у професійних спільнотах, відповідальній підтримці актуальності своєї компетентності, а автономія – на самостійному виборі шляхів професійного розвитку.

Означені компетентності вчителя початкової школи взаємопов'язані між собою і створюють синергію, що сприяє досягненню мети професійної діяльності. Наприклад, мовно-комунікативна та предметно-методична компетентності дають змогу вчителю інтегрувати національний зміст в освітній процес. Натомість психологічна та емоційно-етична компетентності забезпечують учням емоційну підтримку. Інформаційно-цифрова компетентність розширює доступ до ресурсів, що популяризують українську культуру, а інклюзивна та здоров'язбережувальна компетентності сприяють створенню середовища, в якому кожен учень може відчутися частиною нації. Прогностична, організаторська та оцінно-аналітична компетентності реалізують системний підхід до освіти. Здатність навчатися впродовж життя дозволяє вчителям адаптуватися до суспільних змін. У контексті європейської інтеграції ці компетентності дають змогу вчителям виховувати учнів громадянами України, відкритими до європейських цінностей. Наприклад, через проекти про європейські країни або екологічні ініціативи вчителі можуть заохочувати учнів поєднувати національну гордість із глобальною відповідальністю, що є важливим для формування сучасної ідентичності.

Отже, професійні компетентності вчителя початкових класів, визначені Професійним стандартом «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024), формують надійне підґрунтя для розвитку національної ідентичності учнів у контексті євроінтеграційних процесів. Кожна компетентність, поєднуючи знання, уміння, навички, здатності, комунікацію, відповідальність і автономію, сприяє реалізації мети професійної діяльності – вихованню свідомих громадян України, які поважають свою культуру та водночас готові до життя в європейському суспільстві. Трудові функції вчителя забезпечують системний підхід до цього процесу, охоплюючи навчання, виховання, організацію середовища та професійний розвиток. Проте стандарт не містить чітких індикаторів, які б визначали рівень готовності вчителя до виконання цього завдання в умовах євроінтеграції, а також поєднував конкретизацію методів і засобів інтеграції національної ідентичності в освітній процес.

Згідно з європейськими стандартами підготовки вчителів початкових класів у країнах Європи, значна увага приділяється підготовці педагогів до професійної діяльності в мультикультурному середовищі. Варто звернути увагу на наявність таких навчальних курсів та тем в програмах дисциплін: «Практика культурно чутливого оцінювання», «Методи соціальної інтеграції в класі», «Психологічна підтримка в мультикультурному середовищі», «Планування та розробка мультикультурного курикулуму з адаптацією та створення культурно релевантних навчальних матеріалів», «Партнерство з громадою та культурними організаціями». Вони відображають комплексний підхід, який застосовується в європейській освіті для підготовки вчителів до роботи в мультикультурному середовищі, з особливим акцентом на практичні аспекти міжкультурної педагогіки, які допомагають учителям

ефективно поєднувати національні та європейські цінності у виховному процесі (Lavonen, 2021; United Kingdom Department for Education, 2021).

У професійній підготовці майбутніх вчителів початкової школи українських закладів вищої педагогічної освіти в переважній більшості такий напрям підготовки є радше винятком, ніж правилом, що вказує на потребу модернізації змісту педагогічної освіти. Водночас варто зазначити, що до навчального плану освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 013.00.01 «Початкова освіта» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (<https://surl.li/mefnuw>) включено курс за вільним вибором студентів «Міжкультурна комунікація».

Таким чином, результати контент-аналізу свідчать про необхідність системного оновлення змісту навчальних програм підготовки вчителів початкової школи темами, присвяченими формуванню національної ідентичності в контексті євроінтеграції, а також розроблення чітких критеріїв оцінки відповідних компетентностей у професійному стандарті.

Для забезпечення максимальної ефективності професійної діяльності майбутнім учителям початкової школи необхідно постійно збагачувати зміст власних компетентностей, зокрема шляхом ознайомлення з кращими європейськими освітніми практиками та інтеграції сучасних методик у процес виховання національної свідомості учнів. У цьому контексті особливо актуальним є розширення змісту освітніх компонентів професійної підготовки педагогів за рахунок тематичних блоків, спрямованих на формування національної ідентичності у поєднанні з європейськими цінностями. Такий підхід дозволить забезпечити цілісність педагогічної підготовки, її актуальність та відповідність сучасним викликам у сфері освіти. Наведемо приклади тематичного доповнення змісту дисциплін:

– *«Історія України та національної культури»*: «Історична пам'ять і колективна ідентичність», «Україна в європейському культурному просторі», «Героїка, волонтерство та гідність: новітня історія України», «Мова, медіа і національна самоідентифікація», «Символіка, ритуали та національні традиції у сучасному шкільному середовищі»;

– *«Педагогіка», «Теорія та методика виховання»*: «Освіта як простір національної єдності та європейської інтеграції», «Різні цінності в сучасному світі: роль учителя як модератора діалогу», «Виховання через співпереживання», «Педагогіка миру і гідності», «Європейські програми як ресурс формування ідентичності»;

– *«Основи інклюзивної освіти»*: «Ідентичність у багатокультурному класі», «Освіта для всіх: ідентичність і різноманіття», «Національна ідентичність у контексті міграції та вимушеного переселення», «Партнерство з батьками в мультикультурному середовищі», «Цифрові платформи для інтеркультурного обміну»;

– *«Методика навчання мовно-літературної галузі»*: «Українські народні казки як елемент культурної пам'яті», «Сучасна українська література для дітей як відображення національного характеру», «Читання як шлях до національної та європейської ідентичності», «Інклюзивні стратегії у навчанні читання», «Патріотика 2.0: навчаємо любові до Батьківщини через ігри, мультики та цифрові історії»;

– *«Методика навчання громадянської та історичної галузі»*: «Державні символи України та європейські елементи ідентичності», «Герої української сучасності», «Європейське громадянство: права, обов'язки, відповідальність», «Інтерактивні

методи вивчення історії», «Формування ідентичності через локальну історію», «Поважаю себе – поважаю інших: гра як педагогічна технологія»;

– «*Методика навчання соціальної та здоров'язбережувальної галузі*»: «Інклюзія на уроці фізичної культури», «Українські традиції здоров'я: спадщина для майбутнього», «Психоемоційне благополуччя», «Культура безпеки у повсякденному житті»;

– «*Методика навчання мистецької галузі*»: «Народне мистецтво України у шкільному середовищі», «Європейське мистецтво в українському класі», «Мистецькі проекти без бар'єрів: інклюзія у творчості», «Музика як код національної культури», «Театральні форми у формуванні культурної грамотності»;

– «*Методика навчання математичної галузі*»: «Українські орнаменти та геометрія: від вишиванки до сучасного дизайну», «Математика в українських традиціях: скільки зерна в колядці?», «Європейські валюти в математичних задачах», «Математичні ігри Європи та України», «Цифровий героїзм: як DATA-аналіз допомагає Україні під час війни»;

– «*Методика навчання природничої галузі*»: «Українські природні багатства: від Карпат до Азовського моря», «Екологічні традиції українців: від народних звичаїв до сучасних ініціатив», «Кліматичні зміни: локальні наслідки та глобальні рішення», «Рідкісні тварини України: чому вони важливі для Європи?», «Здорове харчування: українські суперфуди та європейські тренди»;

– «*Методика навчання інформатичної галузі*»: «Українські IT-герої», «Кодуємо разом: створення проєктів на тему українських традицій», «Кібербезпека: як захистити себе в інтернеті?», «Цифрові міста: як технології роблять Україну сучасною», «Візуалізація даних: інфографіка про Україну»;

– «*Методика навчання технологічної галузі*»: «Етнодизайн як міст між національними традиціями та сучасними європейськими тенденціями», «Цифрові технології у вивченні традиційних українських ремесел», «Трудове навчання як інструмент соціальної згуртованості: створення «Дерева єдності»», «Порівняльний аналіз європейських та українських підходів до трудового навчання», «Виховання гідності через творчість»;

– «*Методика навчання фізкультурної галузі*»: «Українські народні ігри у фізичному вихованні», «Олімпійські чемпіони України: їхні історії та досягнення», «Європейські види спорту та українські традиції», «Здоровий спосіб життя: як дотримуватися європейських стандартів?», «Інклюзивний спорт: ігри для всіх»

Запропоновані теми повністю узгоджуються з положеннями Державного стандарту початкової освіти та концепцією «Нової української школи», що орієнтовані на формування ключових компетентностей – громадянської, соціальної, культурної та міжкультурної. Їх зміст відображає інтеграцію національно-патріотичного, інклюзивного та європейсько орієнтованого компонентів у професійну підготовку вчителя початкової школи. Тематичні блоки враховують актуальні освітні виклики, зокрема потребу у формуванні національної ідентичності в поєднанні з відкритістю до цінностей демократії, толерантності та культурного різноманіття. Практична спрямованість кожної теми забезпечує можливість їх ефективного застосування у щоденній педагогічній діяльності, сприяючи підготовці компетентного, відповідального та національно свідомого вчителя нової генерації.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Проведене дослідження засвідчило, що формування національної ідентичності учнів у контексті євроінтеграційних процесів потребує системного переосмислення

змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Розробка освітніх компонентів має ґрунтуватися на інтеграції національно-патріотичних цінностей із європейськими гуманістичними орієнтирами, що забезпечить виховання свідомих, відкритих до культурного різноманіття громадян України. Аналіз змісту чинних освітніх програм та професійного стандарту вчителя засвідчив позитивну динаміку у включенні національної тематики, проте виявив потребу в її розширенні, конкретизації та узгодженні з європейськими підходами. Особливу увагу слід приділити чіткому структуруванню компетентностей, які мають бути сформовані в межах підготовки вчителя, з урахуванням здатностей, знань, умінь, навичок, відповідальності та автономності професійного мислення.

Запропоновані у статті напрями модернізації освітніх компонентів спрямовані на підвищення якості педагогічної підготовки й забезпечення готовності майбутніх учителів до реалізації цілей виховання у нових соціокультурних умовах. Їх впровадження дозволить гармонізувати освітній процес відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти, концепції «Нової української школи» та культурної політики ЄС. У контексті отриманих результатів доцільним вбачаємо подальше наукове опрацювання проблеми через розроблення та експериментальну перевірку педагогічних умов професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи, що сприятимуть ефективному формуванню національної ідентичності учнів початкової школи у поєднанні з європейськими цінностями

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех, І., Канішевська, Л., & Журба, К. (2024). Формування національної ідентичності школярів у сучасному науковому осмисленні. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Педагогіка»*, 12, 282–294. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-12\(40\)-982-994](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-12(40)-982-994)
2. Журба, К., Бех, І., Бойко, С., Євтушок, В., Гаряча С., Канішевська Л., ... Ясько, В. (2024). *Утвердження української національної та громадянської ідентичності: монографія (Журба, К., & Рейпольська, О. (Ред.))*. Київ: Компринт. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741358/>
3. Звездова, О. Популяризація європейських цінностей як завдання культурної політики Європейського Союзу в Україні (2020). *Європейські історичні студії*, 15, 41–49.
4. Кабінет Міністрів України. (2016). *Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження № 988-р від 2016 р.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>
5. Кабінет Міністрів України (2023). *Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках: постанова № 1322 від 2023 р.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>
6. Каліта, Н., & Пантюк, М. (2021). Національно-патріотичне виховання учнів початкової школи. *Молодь і ринок*, 10, 20–25.
7. Міністерство освіти і науки України. (2024). *Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ № 1225 від 2024 р.* <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>

8. Савицька, І. М. (2024). Зарубіжний досвід формування ціннісного світогляду студентів соціономічних професій університетів наук про життя. *Мистецька освіта та розвиток творчої особистості*, 4, 99–104. <https://doi.org/10.32782/ART/2024-4-17>
9. Силенко, Н. І. (2023). *Формування національно-культурної ідентичності молодших школярів у процесі взаємодії сім'ї та школи: дис. канд. пед. наук*. Київ.
10. Сирочинська, Т. А., & Синчук, О. М. (2024). Професійна підготовка сучасного вчителя до формування національної та громадянської ідентичності у закладі вищої педагогічної освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 214, 316–319. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-316-319>
11. Ярова, О. (2018). *Тенденції розвитку початкової освіти в країнах Європейського Союзу (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)*. Київ: Педагогічна думка, 2018.
12. European Commission. (2008). *European qualifications framework for lifelong learning*. Publications Office of the European Union.
13. European Parliament and Council. (2006). Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union*, 394, 10–18.
14. Guo, L. (2019). *Preparing Teachers to Educate for 21st Century Global Citizenship. GCED Clearinghouse*. <https://www.gcedclearinghouse.org/sites/default/files/resources/Preparing%20teachers%20to%20educate%20for%2021st%20century%20global%20citizenship.pdf>
15. Lavonen, J. (2021). Implementation of a national teacher education strategy: The Finnish case. *European Journal of Teacher Education*, 44(1), 5–23. <https://doi.org/10.1080/02619768.2020.1856812>
16. Schratz, M. (2014). The European Teacher: Transnational Perspectives in Teacher Education. *CEPS Journal*, 4(4), 11–23. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1129574.pdf>
17. UNESCO & UNODC. (2019). *Handbook for Primary School Teachers*. https://www.unodc.org/documents/e4j/UNESCO/UNODC-UNESCO_Handbook_for_Primary_School_Teachers_English.pdf
18. United Kingdom Department for Education. (2021). *Teachers' standards: Guidance for school leaders, school staff and governing bodies*. <https://cutt.ly/ywLLJNSH>